

Een nieuw onderwijskunsexempel: Anne Frank

In vrijwel elk bulletin kunt u lezen over een nieuw exempel volgens de principes van onderwijskunst. De worsteling van de studenten om nieuwe thema's in een goed exempel vorm te geven, laat zien dat er wordt nagedacht over hoe onderwijs eruit moet zien. In deze bijdrage gaat het over een nieuw exempel rondom Anne Frank. Bas Villerius en Matthijs Guijt, beiden pabo 4-student, ontwikkelden dit nieuwe exempel en voerden het voor het eerst uit op basisschool 'De Wartburg' in Woudenberg. Hieronder volgt een korte beschrijving, van de hand van Bas Villerius. Bas schrijft eveneens over zijn visie op onderwijskunst en zijn persoonlijke ontwikkeling als pabostudent die kennismaat met onderwijskunst in de opleiding.

Verboden voor joden

De kinderen komen het omgebouwde speellokaal binnen. Er wordt een kring gevormd, net als de vorige dagen. Wanneer de kinderen zitten, wordt het vanzelf stil. Dan laat de meester een foto zien met een winkel waarop een bordje hangt: *Verboden voor joden*. 'Stel je eens voor: jij bent de baas van die winkel. Wat zou jij doen?', legt hij de klas voor. Het blijft even stil. Dan reageert Jan: 'Ik zou het bordje weghalen.' Annemarie: 'Ik zou 's avonds eten brengen.' 'Waarom zou het gevaarlijk zijn als een jood met ster toch binnenkomt?', vraagt de meester. 'Je kunt toch NSB'er worden en dan stiekem joden helpen?!' Na deze opmerking wordt het opnieuw stil. De kinderen denken diep na: Kan dat? Mag dat? Wat kan er dan gebeuren? Onverwacht klinkt de schoolbel. Deze rukt de leerlingen uit de donkere dagen van de Tweede Wereldoorlog. De kinderen gaan naar buiten. De meester peinst nog even na.

Het bovenstaande is een kleine impressie uit het nieuwe exempel Anne Frank. De kinderen worden

in dit exempel meegenomen in Annes wereld, vanaf de crisisjaren '30 in Duitsland tot aan het moment dat Anne niet meer in haar dagboek schrijft. Ze beleven hoogtepunten uit Annes dagboek: vanaf het moment dat het in Duitsland steeds moeilijker wordt voor joden tot het moment dat de familie Frank moet onderduiken. En vanaf het proces van het onderduiken tot de angstige berichten over

Westerbork die de familie in 'Het Achterhuis' te horen krijgt. Ten slotte wordt de klas naar het onwerkelijke einde van het dagboek geleid, waar Anne schrijft: '... ik zoek aldoor naar een middel om te worden, zoals ik zo erg graag zou willen zijn en zoals ik zou kunnen zijn, als ... er geen andere mensen in de wereld zouden zijn.'

Exempluitvoering in Woudenberg

Matthijs Guijt en ik voerden ons exempel uit op basisschool 'De Wartburg' in Woudenberg. Het had voor ons een grote meerwaarde dit te doen op een school die ervaring heeft met onderwijskunst. Het team van 'De Wartburg' volgt namelijk zelf actief de Basis cursus onderwijskunst. Na het uitvoeren van een act uit het exempel scherpten de collega's en wij elkaar op en reikten elkaar allerlei tips aan. Zowel de collega's uit Woudenberg als wij kregen daardoor nieuwe energie om met onderwijskunst verder te gaan. Dat is positief te noemen!

Het waren twee spannende weken op 'De Wartburg'. We voerden ons exempel uit in groep 8 en in groep 7. Van tevoren vroegen we ons af: Zal alles goed gaan? Zal het exempel landen bij de leerlingen? Is de opbouw van de afzonderlijke acten wel logisch? Kunnen de kinderen een beeld krijgen van het thema? Zal hun voorkennis over Anne Frank niet belemmerend werken? Tijdens het uitvoeren van het exempel kregen we steeds meer antwoorden op onze vragen. Aan de hand daarvan stelden we ons exempel bij.

Opmerkelijk was het verschil tussen de groepen 7 en 8. De eerste week hadden we groep 8, waar de socratische gesprekken moeizaam verliepen. De kinderen reageerden nauwelijks op de onderwerpen. Het was een lastige ervaring, maar wel een leerzame! In groep 7 verliep het merkbaar anders. De kinderen reageerden daar feller op de onderwerpen en er kwamen meer reacties. Zelfs zoveel dat het moeilijk was de hoofdlijn vast te houden. Ik zal nooit vergeten dat er een discussie loskwam over de vraag hoe de bonnen voor levensmiddelen geregeld waren. Doordat ik me hier op geen enkele wijze in had verdiept, wist ik me niet goed raad. Ik heb de kinderen hier even met elkaar over laten praten en ben toen ingehaakt op een opmerking die ons weer

bij de hoofdlijn van het exemplaar bracht. Bij de beide groepen was wel voorkennis aanwezig, maar het was niet hinderlijk. Merkwaardig was onze ervaring dat er zowel in groep 7 als groep 8 kinderen waren die dachten dat ze veel van het onderwerp wisten, maar naarmate ze verder meegenomen werden in het dagboek tot de conclusie kwamen dat ze nog lang niet van alles op de hoogte waren.

Bekendheid van onderwijskunst

Het was tijdens één van de colleges van Bert Kalkman dat ik werd geconfronteerd met een andere manier van kijken naar onderwijs. Het onderwerp van toen weet ik niet meer, maar het gevoel 'Dát is mooi, dát is écht onderwijs' heeft me sindsdien niet meer losgelaten. Ik ben daardoor anders over onderwijs gaan denken. Er kwamen vragen boven als 'Wat beoog ik met onderwijs?', 'Wat sluit het beste bij de kinderen aan?', 'Hoe kan er een einde komen aan de versnippering van vakken?' Juist toen we spraken over de versnippering van de vakken, kwam de oorsprong van ons huidige onderwijs ter sprake: de filosofie van René Descartes. Daarbij zijn vraagtekens te zetten. Ik vroeg me af en doe dat nog steeds: Hoe komt het toch dat scholen soms zo moeilijk te bewegen zijn om het 'traditionele' onderwijsconcept kritisch onder de loep te nemen?

Door de vele onderwijsconcepten heen gaf onderwijskunst op de bovenstaande vragen een antwoord. Ik kan me voorstellen dat het voor de scholen in het onderwijsveld lastig is om uit zoveel onderwijsconcepten een goed concept te kiezen. Daarbij komt dat heel wat scholen uiteraard niet op de hoogte zijn van het onderwijskunstconcept. Jammer, want dit concept is de moeite waard om in te voeren in de scholen. Naast het al bestaande

mooie onderwijs kan het nog zoveel mooier! Tijdens de colleges bespraken we dat onderwijskunst in de scholen klein zou moeten beginnen: met te zoeken naar overlap tussen de verschillende vakgebieden. Van daaruit zou gezocht kunnen worden naar de samenhang van vakken, die in feite een eenheid vormen. Zo wordt de versnippering van het onderwijs tegengegaan. Onderwijskunstexemplars kunnen daarbij worden ingezet. Het christelijk onderwijs is daar mijns inziens bij gebaat.

Onderwijskunst en de toekomst

In de toekomst hoop ik mijn eigen exemplaar nog verder te ontwikkelen en het in mijn eigen onderwijspraktijk uit te voeren. Een probleem kan dan wel zijn dat de leerlingen nog geen ervaringen hebben opgedaan in het voeren van een socratisch gesprek. Dit was wel het geval in Woudenberg, waar het team immers werkt met onderwijskunst.

Het voeren van een gesprek is iets wat in ieders leven terugkomt. Naar mijn idee zou het goed zijn al vanaf jonge leeftijd met deze vaardigheid te experimenteren met socratische gesprekken. Is het een idee eens na te denken over mogelijkheden om leraar en leerlingen te trainen in deelvaardigheden van het voeren van een socratisch gesprek?

Ik hoop dat er steeds meer scholen in Nederland komen die echt open staan voor onderwijskunst, zodat ook meer studenten met hun afstudeerproject aansluiting vinden op de scholen waar ze stage lopen. Zou het niet mogelijk zijn dat scholen gesubsidieerd worden door de overheid om een aantal weken per jaar te vullen met mooie onderwijsconcepten? Mijn advies aan studenten zou in dat geval zijn: kies dan onderwijskunst!

